

ŽMOGAUS TEISĖS IR VIEŠASIS INTERESAS.

Žmogaus teisių ir laisvių realus įgyvendinimas aplinkos apsaugos santykiuose kartais prieštarauja viešajam interesui. Ir atvirkščiai, vadovaujantis viešuoju interesu dažnai pažeidžiami privatūs interesai, prigimtinės ir konstitucinės žmogaus teisės ir laisvės. Dėl to svarbu atsakyti į klausimus kas yra viešasis interesas, kokios yra privataus ir viešojo interesų konflikto priežastys ir kaip jis sprendžiamas šioje srityje.

1. Viešojo intereso samprata.

Viešojo intereso samprata lingvistiniu požiūriu pateikta „Dabartinės lietuvių kalbos žodyne“. Čia žodis „viešas“ aiškinamas kaip visiems skirtas, visuomenės vartojamas, atviras, neslaptas, o žodis „interesas“ aiškinamas kaip svarbus, rūpimas dalykas, reikalas, nauda, susidomėjimas. Kitaip sakant, viešasis interesas – tai visai visuomenei ar jos daliai rūpimas dalykas. Teisinėje literatūroje pareikšta nuomonė, kad pateikti bendrojo pobūdžio viešojo intereso sąvoką ne tik kad gana sudėtinga, bet ir nėra jokios prasmės (visada liks pavojus, kad vienas ar kitas atvejis bus pamirštas), todėl aiškinti šią sąvoką turėtų būti palikta vien teismų praktikai, kaip kad yra daugelyje pasaulio valstybių. Panašią nuostatą formuoja ir teismų praktika. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas daugelyje nutarčių civilinėse bylose konstatavo, kad viešojo intereso sąvoka yra vertinamojo pobūdžio, todėl jos turinys gali būti atskleidžiamas tik analizuojant konkrečias faktines bylos aplinkybes ir aiškinant bei taikant joms konkrečias teisės normas, bet ne *a priori.t.y.ne iš anksto*. Reikia sutikti, kad pateikti bendrojo pobūdžio viešojo intereso sampratą nėra jokios prasmės, nes ji vis vien būtų gana abstrakti ir neapimtų visų visuomenės gyvenimo atvejų. Tačiau negalima sutikti su tuo, kad viešojo intereso sampratos aiškinimas būtų paliktas vien tik teismų praktikai ir kad jo negalima nustatyti iš anksto, ypač kai turima omenyje jo teisinė reikšmė ir konkretus objektas.

Mūsų Konstitucija ir įstatymai saugo visų teisės subjektų, kurie patenka į teisinio reguliavimo sritį, interesus, tiek viešuosius, tiek ir privačius. Apibūdinant viešąjį interesą ir jo objektą aplinkosaugos santykiuose reikėtų vadovautis Konstitucijos nuostatomis, kad Lietuvos Respublikai išimtinė nuosavybės teise priklauso žemės gelmės, taip pat valstybinės reikšmės vidaus vandenys, miškai parkai, keliai, istorijos, archeologijos ir kultūros objektai, (47 str.) o taip pat nustatyta valstybės pareiga rūpintis natūralios gamtinės aplinkos ir gamtos išteklių apsauga (54 str.) Šios konstitucinės nuostatos yra konkretizuotos ir išplėtotos Aplinkos apsaugos ir kituose įstatymuose. Iš to seka, kad išimtinės valstybės nuosavybės teise priklausančių žemės ir kitų gamtos objektų bei išteklių racionalus naudojimas ir apsauga yra visos visuomenės, t. y. viešasis interesas. Visuomenė suinteresuota gyventi švarioje ir saugioje aplinkoje, todėl žemės ir aplinkos objektų bei išteklių apsauga nuo teršimo ir kitokio žalingo ūkinės arba antropogeninės veiklos poveikio, neatsižvelgiant į jų nuosavybės formą, taip pat

yra viešasis interesas. Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 14 d. nutarime konstatuota, kad žemė, miškai, parkai, vandens telkiniai, ypač vertingos vietovės yra visuotinę reikšmę turinčios nacionalinės vertybės, ypač saugotini nuosavybės teisės objektai, todėl jų tinkamas naudojimas ir apsauga yra viešasis interesas – kiekvieno žmogaus ir visuomenės egzistavimo, išlikimo bei raidos sąlyga ir gerovės pagrindas. Taigi, *viešasis interesas aplinkosaugos santykiuose yra Konstitucijos ir įstatymų nustatytas visuomenės ar jos dalies interesas saugoti gamtinę aplinką nuo bet kokio žalingo ūkinės ar antropogeninės veiklos poveikio, išsaugoti ir atkurti gamtos išteklius ir tuo užtikrinti visuomenės darnų vystymąsi, gyvenimo kokybę ir sveikatos apsaugą.*

Atsižvelgiant į tai negalima sutikti su nuomone, kad neįmanoma apibrėžti ir nustatyti viešojo intereso sampratos ir prioritetų, jeigu turimas omenyje konkretus jo objektas-aplinkos apsauga. Visuomenės socialinė ir ekonominė plėtra kaip tik ir įmanoma tik tuomet, kai yra realiai įgyvendinama žemės ir visos gamtinės aplinkos apsauga. Šie interesai turi prioritetinę reikšmę kitų viešųjų ir privačių interesų atžvilgiu. Tai patvirtina ir ES bei Lietuvos programiniai aplinkosaugos dokumentai. Šeštojoje Bendrijos aplinkos apsaugos programoje nurodyta, kad programa siekiama užtikrinti aukštą aplinkos ir žmonių sveikatos apsaugos lygį bei apskritai pagerinti aplinką ir gyvenimo kokybę, nurodomi tvarios plėtros strategijos prioritetai aplinkos apsaugos požiūriu ir į ją reikėtų atsižvelgti siūlant strategijos įgyvendinimo veiksmus. Lietuvos nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje taip pat įtvirtintas prioritetinis aplinkos apsaugos principas kaip visuomenės išlikimo ir tolesnio sėkmingo vystymosi pagrindas.

Minėtame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad įstatymų leidėjas turi teisę įstatymais nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuriuo būtų ribojamos kai kurios žmogaus teisės naudoti atskirus gamtos objektus ar išteklius savo poreikiams, kartu nepažeidžiant subjektinių teisių ir teisėtų privačių interesų. Dėl to Konstitucijoje ir įstatymuose nustatytų žmogaus atskirų teisių ir laisvių ribojimai tikslu išsaugoti ir atkurti gamtinės aplinkos objektus ir išteklius yra viešasis interesas. Tuomet, kai iš teisės normų turinio viešojo intereso nustatyti neįmanoma arba ginčijamas jo pagrindumas ir teisėtumas, jį apibrėžia ir aiškina teismas vadovaudamasis faktinėmis bylos aplinkybėmis ir konkrečiais įrodymais. Priešingu atveju būtų pažeistas konstitucinis valdžių pasidalijimo principas, nes teismas privalėtų spręsti klausimus, kuriuos pagal nustatytą kompetenciją privalo spręsti valstybės ar savivaldybių institucijos.

Sisteminė Konstitucijos nuostatų, įstatymų, taip pat ES ir Lietuvos programinių dokumentų bei Konstitucinio Teismo ir teisminės praktikos analizė leidžia išskirti ir prioritetinius viešojo intereso objektus aplinkosaugos santykiuose. Prioritetinę reikšmę jie turi todėl, kad yra mūsų visuomenės išlikimo, saugaus gyvenimo ir darnaus vystymosi pagrindas. Galima išskirti tokius prioritetinius viešojo intereso objektus: 1) išimtinės valstybės nuosavybės teisės į žemę, kitus gamtos objektus bei išteklius apsauga ir gynimas, 2) žemės, miškų, vandens telkinių, oro, biologinės įvairovės, vertingų vietovių,

kraštovaizdžio, kultūros paveldo objektų (nepaisant jų nuosavybės formos) apsauga nuo bet kokio žalingo ūkinės ir antropogeninės veiklos poveikio, 3) gamtos išteklių racionalus ir protingas naudojimas bei apsauga nuo išsekimo. Pirmuoju atveju toks objektas gali būti valstybinės žemės pirkimas-pardavimas, nuoma ir kiti sandoriai, antruoju atveju – specialiojo ir detalaus teritorijų planavimo sprendiniai, trečiuoju atveju – naudingųjų iškasenų, miško medienos ir kitų gamtos išteklių naudojimo ribojimai bei kontrolė ir kt.

Viešojo intereso objektų ir prioritetų išskyrimas nereiškia, kad jais vadovaujantis būtų pažeisti interesų derinimo principai, subjektyvios žmogaus teisės ir teisėti privatūs interesai. Konstitucinis Teismas ne kartą yra išaiškinęs, kad viešojo intereso teisinis reguliavimas turi būti konstituciškai pagrįstas, ribojimai ir draudimai negali varžyti savininkų, kitų asmenų teisių labiau, negu būtina visuotinai svarbiems tikslams pasiekti. Aplinkos apsaugos įstatyme įtvirtintas reikalavimas derinti visuomeninius ir privačius interesus stengiantis gerinti aplinkos kokybę, skatinti gamtos išteklių naudotojus ieškoti būdų ir priemonių, kaip išvengti arba sumažinti neigiamą poveikį aplinkai.

2. Interesų konflikto priežastys .

Viešojo ir privataus interesų konfliktas aplinkosaugos santykiuose iš esmės kyla dėl dviejų priežasčių: 1) kai vadovaujantis viešuoju interesu nepagrįstai ir neteisėtai suvaržomos arba draudžiamos tam tikros žmogaus teisės ir laisvės, 2) kai pats žmogus savo neteisėta veikla pažeidžia visuomenės t.y. viešąjį interesą. Abi šias priežastis pravartu aptarti plačiau.

Pirmuoju atveju, siekiant išvengti interesų konflikto ir pašalinti jo priežastis būtina vadovautis Konstitucijos ir įstatymų nuostatomis taip pat Konstitucinio Teismo išaiškinimais, kad bet kokie žmogaus teisių ir laisvių suvaržymai ar ribojimai visuomenės ar valstybės interesais turi būti teisėti ir pagrįsti. Pagal Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją ir susiformavusią Europos žmogaus teisių teismo praktiką, mūsų Konstituciją ir Konstitucinio Teismo išaiškinimus žmogaus teisių ir laisvių apribojimai galimi ir laikomi pagrįstais jeigu atitinka dvi sąlygas: yra teisėti ir būtinai reikalingi demokratinėje visuomenėje. Tai reiškia, kad Konstitucijoje ar įstatyme yra nurodyti atvejai kada galima riboti ar varžyti žmogaus teises ir laisves visuomenės ar valstybės interesais, kurių nepaisymas yra neteisėtas. Pavyzdžiui, Žemės įstatyme yra nustatyti konkretūs atvejai kada savininko žemės sklypas arba jo dalis gali būti nusavintas visuomenės ar valstybės poreikiams, kurie negali būti savavališkai traktuojami ar aiškinami plečiamai. Be to, siekiant užtikrinti viešąjį interesą žmogaus santykiuose su gamtine aplinka būtina vadovautis jos objektų ir išteklių naudojimą ir apsaugą reguliuojančiais įstatymais, kuriuose nustatyti tam tikrų žmogaus nuosavybės, ūkinės veiklos ir kitų subjektyvių teisių suvaržymai ar ribojimai.

Kita vertus kyla klausimas ar visuomet tokie žmogaus teisių suvaržymai ar ribojimai yra pagrįsti ir proporcingi ir ar nepaneigia pačios subjektyvių teisių ir laisvių esmės? Pavyzdžiui, kyla abejonių dėl Saugomų teritorijų įstatyme ir

Vyriausybės patvirtintose „Specialiose žemės ir miško naudojimo sąlygose“ nustatytų kai kurių žmogaus nuosavybės teisių suvaržymų ir ribojimų. Miškų įstatyme nustatyti draudimai privačiame miške statyti bičių avilius ir užsiimti bitininkyste, nežiūrint į tai, kad bitininkavimas miškuose yra Lietuvos nacionalinė tradicija, išlikusi pas mus dar nuo viduramžių laikų, taip pat kelia abejones dėl tokio draudimo pagrįstumo. Žiniasklaidoje buvo diskutuojama, ar leisti savininkui privačiame miške statyti nedidelės apimties medinių namelių poilsui ir miško priežiūros inventoriui susidėti. Tokių žmogaus teisių draudimų ir ribojimų, keliančių klausimą dėl jų teisėtumo ir pagrįstumo galima rasti ir daugiau. Tuo tarpu Konstitucinis Teismas 2002 m. kovo 14 d. nutarime konstatavo, kad „pagal Konstituciją riboti žmogaus teises ir laisves galima <...siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves ir Konstitucijoje įtvirtintas vertybes taip pat konstituciškai svarbius tikslus; ribojimais nėra paneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei jų esmė, laikomasi konstitucinio proporcingumo principo“. Konstitucinio Teismo nuoroda į žmogaus teisių ir laisvių prigimtį reiškia, kad kilus abejonei dėl žmogaus teisių ir laisvių ribojimų proporcingumo ir pagrįstumo pagrindinis vertinimo kriterijus yra prigimtinių žmogaus teisių ir laisvių, kurios suformuluotos Konstitucijoje ir tarptautinės teisės šaltiniuose principai ir esmė.

Tačiau žmogaus teisių suvaržymo ar ribojimo teisėtumą ir pagrįstumą galima nustatyti tik atlikus išsamų ir sistemingą visų įstatymų ir poįstatyminių teisės aktų, reguliuojančių aplinkosaugos santykius ekspertinį vertinimą. Tokį vertinimą galėtų atlikti žinomi Lietuvos teisės mokslo atstovai. Pirmiausia reikėtų išsiaiškinti ar įstatyme konkrečiai ir aiškiai suformuluoti konkretūs žmogaus teisių draudimai, suvaržymai ar ribojimai. Jeigu tokio konkretumo nėra arba įstatymas to klausimo nereguliuoja, žmogaus teisių ribojimas bus perteklinis ir neteisėtas. Be to išsiaiškinama ar konkretus poįstatyminis teisės aktas (pav. Specialiosios žemės ir miško naudojimo sąlygos) reguliuojantis draudimų ar ribojimų įgyvendinimo sąlygas ir tvarką, atitinka Konstitucijos ir įstatymo nuostatas. Pagaliau svarbu įvertinti ir žmogaus teisių draudimų, suvaržymų ir ribojimų praktinio įgyvendinimo rezultatus ir jų įtaką žmogaus teisėms bei aplinkos apsaugai, taip pat ir teismų praktiką šios kategorijos bylose. Jeigu vertinimo išdavoje konstatuojamas tokių draudimų, suvaržymų ar ribojimų neatitikimas Konstitucijos nuostatoms ir prigimtinių žmogaus teisių ir laisvių principams apie tai turi būti supažindinama visuomenė, kuri per savo visuomenines organizacijas, taip pat per Seimo narius, politines partijas ar teismus turi teisę inicijuoti tokių įstatymų pakeitimus ir papildymus. Atlikus tam tikras įstatymų korekcijas daugeliu atvejų būtų pašalintos ir viešojo bei privataus interesų konflikto priežastys.

Antruoju atveju viešojo intereso konfliktą dažnai sukelia fiziniai ir juridiniai asmenys, taip pat valstybės ir savivaldybių pareigūnai, kurie sąmoningai dėl savanaudiškų paskatų arba dėl aplaidumo ar nerūpestingumo pažeidžia gamtinės aplinkos objektų ir išteklių naudojimo ir apsaugos reikalavimus, o neretai kartu ir subjektyvias kitų žmonių teises bei laisves. Apie tai jau buvo rašyta

žiniasklaidoje ir diskutuota Lietuvos TV laidose. Daug kartų buvo rašyta ir diskutuota apie savavališkas statybas saugomose teritorijose ir kitose vaizdingose vietovėse, kuriose statybos apskritai draudžiamos arba ribojamos. Atskleistos nelegalios statybos Baltijos jūros pakrantėse Neringoje ir Palangoje, Vilniuje Verkių nacionalinio parko ir Gulbinų ežero teritorijoje, kitose vietovėse miško žemėje ir prie vandens telkinių. Tačiau nežiūrint į tai, kad daugeliu atveju teismų sprendimais nelegalūs statiniai savininkų lėšomis ir sąskaita buvo nugriauti ir sumokėtos didelės baudos už gamtai padarytą žalą, iš to nebuvo pasimokyta. Nelegalios statybos vykdomos ir toliau. Paminėtini keli naujesni atvejai.

Vilniaus rajono savivaldybės teritorijoje Melkio kaime prie Taučikiškių ežero 2021 metais buvo savavališkai iškirstas didelis miško plotas ir iškilo puošnūs rūmai su kolonomis, įrengti privatūs elnynas ir vandens telkiniai. Valstybinė teritorijų ir statybos reikalų inspekcija surašė net kelis savavališkos statybos aktus ir įpareigojo savininką pašalinti neteisėtus statybos padarinius. Šiuos aktus savininkas apskundė teismui, bet jo skundas buvo atmestas. Tačiau nelegalios statybos padariniai liko nepašalinti ir pastaruoju metu. (*15min.lt 2026. 03. 13*).

Visuomenės nepasitenkinimą sukelia ir atvejai, kai žemės sklypo savininkai ar naudotojai savo sklypo ribas savavališkai praplečia gretimos valstybinės ar privačios žemės sąskaita. Ypač netoleruotina kai tai daro kai kurie Seimo nariai arba aukščiausieji valstybės pareigūnai, kurie turėtų būti nepriekaištingo elgesio pavyzdys visuomenei. Apie tai nemažai buvo diskutuota pastarojo meto Lietuvos TV laidose.

Visuomenės nepasitenkinimą taip pat sukelia neatsakinga žmogaus buitinė ar ūkinė veikla kai aplinka užteršiama įvairiais teršalais. Pasitaiko atvejų, kai nenustatytose vietose, dažnai pakelės grioviuose, miškuose ar prie vandens telkinių išmetamos buitinės, statybinės ir kitokios atliekos, automobilių padangos ir pan. Didelį visuomenės nepasitenkinimą ir susirūpinimą savo sveikata sukelia aplinkos oro tarša, kurią sukelia neatsakinga ar aplaidi ūkinė veikla. Jau daug metų aplinkos orą teršia Elektrėnų savivaldybės teritorijoje esantis Kariotiškių sąvartynas. Vietos gyventojai skundžiasi, kad iš sąvartyno sklindantys teršalai, kurių kiekis dešimtis kartų viršija leistinas normas, kenkia jų sveikatai, nes jie priversti kvėpuoti užterštu oru. Gyventojų prašymai išskelti sąvartyną kitur iki šiol liko neišspręsti. (*Lietuvos TV laida 2026 m. kovo 25 d.*)

Visi minėti atvejai kelia ir kitą klausimą ar valstybės ir savivaldybių institucijų pareigūnai, atsakingi už gamtinės aplinkos apsaugą, tinkamai vykde aplinkos pažeidimų prevenciją ir kontrolę? Pasitaikė atvejų, kai jų išduoti leidimai statyti gyvenamuosius namus konkrečioje vietovėje, kirsti mišką, naudoti gamtos išteklius, išleisti teršalus į aplinką ir ir pan. teismų sprendimais buvo pripažinti neteisėtais. Tačiau tokie pareigūnai už savo neteisėtus veiksmus teisinės atsakomybės dažniausiai išvengdavo ir jų padaryta žala aplinkai bei privatiems asmenims likdavo neatlyginta. Aplaidus ir neatsakingas o kartais ir savanaudiškas pareigūnų požiūris į savo funkcijas ir pareigas šioje srityje taip pat yra viena iš

svarbiausių konflikto su visuomene, dažnai kartu ir su subjektyviomis žmogaus teisėmis bei laisvėmis priežasčių.

3. Interesų konflikto sprendimas.

Viešojo ir privataus interesų konfliktas sprendžiamas ginčo šalių derybomis arba teismine tvarka. Derybos vyksta kai ginčo šalys parodo gerą valią ir pastangas susitarti arba naudojasi mediatoriaus paslaugomis. Mediatorius yra neutralus trečiasis asmuo konflikto šalių susitarimu tarpininkaujantis derybose ir padedantis šalims susitarti. Tai yra pats greičiausias, patikimiausias ir nieko nekainuojantis konflikto sprendimo būdas. Tuo tarpu teisminis ginčų sprendimo procesas trunka gana ilgai, brangiai kainuoja ir ne visuomet baigiasi sėkmingai, nes kartais teismai dėl įvairių priežasčių suinteresuotos ginčo šalies prašymus atsisako nagrinėti arba juos atmeta. Kai derybomis nepavyksta susitarti ar šalys jų nepageidauja belieka konfliktą spręsti teismine tvarka.

Interesų konfliktą aplinkosaugos santykiuose sprendžia bendrosios kompetencijos ir administraciniai teismai, vadovaudamiesi procesinių įstatymų nustatytais sąlygomis ir tvarka. Be to, būtina atsižvelgti ir į aplinkos apsaugą reguliuojančių įstatymų specifiką. Įstatymuose konkrečiai apibrėžti ir subjektai, kurie turi teisę kreiptis į teismus dėl privataus ir viešojo interesų gynimo. Jų tarpe didelis vaidmuo tenka ir visuomenei, jos susivienijimams, organizacijoms, bendrijoms ar atskiroms grupėms kurie taip pat turi teisę kreiptis į teismus dėl interesų konflikto išsprendimo. Tačiau dėl šių teisių praktinio įgyvendinimo kyla kai kurių neaiškumų, nes procesiniai įstatymai nevisiškai suderinti su aplinkos apsaugos įstatymais, skiriasi administracinių ir bendrosios kompetencijos teismų praktika tais klausimais.

Jungtinių Tautų Orhuso (Danija) konvencija, „Dėl teisės gauti informacija, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais“, kurią 2001 m. liepos 10 d. ratifikavo Lietuvos Respublikos Seimas, apibrėžė visuomenės sampratą ir pagrindinius kriterijus, kuriais remiantis visuomenės atstovai turi teisę inicijuoti interesų konflikto sprendimą teismuose. Konvencijoje išaiškinta, kad „visuomenė“ - tai vienas ar daugiau fizinių ar juridinių asmenų arba pagal nacionalinius įstatymus jų asociacijos, organizacijos arba grupės. o „suinteresuota visuomenė“ - tai visuomenė, kuriai daro įtaką arba gali ją daryti aplinkosaugos srityje priimami sprendimai arba yra suinteresuota sprendimo priėmimo procesu. Pagal šį apibrėžimą nevyriausybinės organizacijos, padedančios spręsti aplinkosaugos problemas ir veikiančios pagal nacionalinius įstatymus, laikomos suinteresuotomis organizacijomis.“ Konvencijoje nurodyti du kriterijai, kuriais remiantis visuomenės atstovai turi teisę ginti viešąjį interesą teismuose: „ a) rodantys pakankamą suinteresuotumą nesiejant to su jų teisių ar interesų pažeidimu ir b) kaip alternatyva, manantys, kad buvo pažeista kokia nors jų teisė“ Konvencija nurodė, kad „pakankamo suinteresuotumo“ sampratą turi apibrėžti nacionaliniai įstatymai.

Tuo tarpu pagal mūsų Aplinkos apsaugos įstatymą „suinteresuota visuomenė“ apibūdinta kaip „vienas ar daugiau fizinių ar juridinių asmenų, kuriems daro arba gali daryti poveikį sprendimai, veiksmai ar neveikimas aplinkos ir jos apsaugos bei gamtos išteklių naudojimo srityje arba kurie yra suinteresuoti šių sprendimų procesu“. Pagal šį apibrėžimą visais atvejais suinteresuotais asmenimis laikomi asociacijos ir kiti viešieji juridiniai asmenys (išskyrus valstybės ar savivaldybės įsteigtus juridinius asmenis), kurie įsteigti teisės aktų nustatyta tvarka ir skatina aplinkos apsaugą. Suinteresuota visuomenė turi teisę įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą dėl viešojo intereso gynimo ginčijant valstybės ar savivaldybės sprendimų, veiksmų ar neveikimo aplinkos apsaugos bei jos išteklių naudojimo teisėtumą.

Šios įstatymo nuostatos, lyginant jas su Orhuso konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos Aplinkos teise kelia tris klausimus. Pirma, ar įstatymo nuostata, kad teisė kreiptis į teismą dėl viešojo intereso gynimo pripažįstama tik toms visuomeninėms organizacijoms, kurios skatina aplinkos apsaugą, nediskriminuoja ir nevaržo kitų visuomeninių organizacijų teisių ginti žmogaus teises ir teisėtus interesus aplinkosaugos srityje? Tuo labiau, kad administracinių teismų praktikoje susiformavo papildoma nuostata, kad aplinkos apsaugos skatinimas dar turi būti suformuluotas tokios visuomeninės organizacijos įstatuose. Priešingu atveju visuomeninės organizacijos prašymus iširti administracinio teisės akto ar pareigūnų veiksmų teisėtumą aplinkosaugos santykiuose administraciniai teismai atsisako nagrinėti. Antra, ar įstatymo nuostata kad „suinteresuota visuomenė“ yra ir vienas fizinis ar juridinis asmuo reiškia, kad ir kiekvienas iš jų turi teisę ginti viešąjį interesą teisme, nors jų subjektyvios teisės ir nepažeistos? Tokia teisė išplaukia ir iš Administracinių bylų teisenos įstatymo, kad „kreiptis į administracinį teismą prašymu iširti ar su aplinka susijęs administracinis aktas (ar jo dalis) atitinka įstatymą ar Vyriausybės nutarimą turi teisę <...> taip pat suinteresuota visuomenė kaip ji apibrėžta Aplinkos apsaugos įstatyme.“ (112 str.) Tačiau pagal administracinių teismų praktiką, vienas fizinis ar juridinis asmuo neturi teisės ginti viešąjį interesą teisme jei nepažeistos jo subjektyvios teisės. Ir trečia, ar Orhuso konvencijos nuoroda, kad valstybės nacionaliniuose įstatymuose turi teisę apibrėžti suinteresuotos visuomenės sampratą ir jos teises reiškia, kad šias teises galima siaurinti ar varžyti ginant viešąjį ir privatų interesą teisme?

Tuo tarpu Orhuso konvencija, Europos Sąjungos Aplinkos teisė ir mūsų Konstitucija nenustatė kokių nors draudimų ar ribojimų kiekvienam fiziniam ar juridiniam asmeniui ir kiekvienai visuomeninei organizacijai dalyvauti aplinkosaugos veikloje ir rūpintis aplinkos apsauga. Priešingai, Europos Žmogaus Teisių Teismo didžioji kolegija 2011 m. gegužės 12 d. byloje C-115/09 išaiškino, kad pagal Europos Sąjungos aplinkos teisę visuomenė (ypač nevyriausybinės organizacijos) turi teisę ginti viešąjį interesą, o valstybė narė neturi teisės taikyti nacionalinės teisės aktų, kurie šią teisę atimtų. Mūsų Konstitucijoje aiškiai nurodyta, kad „kiekvienas asmuo privalo saugoti aplinką

nuo kenksmingų poveikių“ (47 str. 3 d.). Tai reiškia, kad saugoti aplinką nuo bet kokio kenksmingo poveikio yra kiekvieno asmens ir kiekvienos visuomeninės organizacijos pareiga, todėl pažeidus aplinkosaugos reikalavimus ir padarius aplinkai žalą visais atvejais jiems turi būti pripažinta teisė inicijuoti viešojo intereso gynimą teisme. Tačiau klausimas ar reikia inicijuoti įstatymų pakeitimus, suteikiančius kiekvienam asmeniui ir kiekvienai visuomeninei organizacijai teisę ginti viešąjį interesą teisme lieka atviras ir diskutuotinas.

Kita vertus, būtina atsižvelgti ir į tai, kad aplinkosaugos santykiuose privatus ir viešasis interesai dažnai sutampa. Pažeidus privatų interesą ir subjektyvias žmogaus teises, kartu pažeidžiamas ir viešasis interesas, nes visuomenė visuomet jautriai reaguoja į bet kokius žmogaus teisių ir laisvių pažeidimus ar suvaržymus. Ir atvirkščiai, pažeidus viešąjį interesą dažnai pažeidžiamas ir privatus interesas, bei subjektyvios žmogaus teisės. Tokiais atvejais ginant privatų interesą dažnai tenka ginti ir viešąjį interesą, o ginant viešąjį interesą kartu ginti ir privatų interesą bei žmogaus teises. Pavyzdžiui, kai savininkas pareiškia ieškinį teisme dėl privataus miško savavališko kirtimo, teršimo ar niokojimo ir tuo padarytos žalos atlyginimo, teisme turi būti ginamas ne tik privatus, bet ir viešasis interesas. Miškas, nepaisant nuosavybės formos, yra visuomeninė vertybė, nacionalinis turtas, todėl pažeidėjas privalo atlyginti ne tik savininkui bet ir gamtai padarytą žalą. Tai patvirtina ir bendrosios kompetencijos teismų praktika. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2007 m. vasario 19 d. nutartyje išaiškino, kad „teisingu bylos sprendimu yra suinteresuotos ne tik ginčo šalys, bet ir visa visuomenė, taigi privataus intereso gynimas nėra vienintelis civilinio proceso tikslas, teismo procese ginamas ir viešasis interesas..>“ (*Civilinė byla Nr 3k-3-52/2007*)

Tokiu būdu,